

بررسی تفسیر عرفانی منسوب به امام صادق(ع) در «حقایق التفسیر»

سلمی قطعاً نمی‌توانسته از امام صادق(ع) به طور مستقیم روایتی را اخذ کند، زیرا او در اواخر قرن چهارم و اوایل قرن پنجم زندگی می‌کرده و گرایش‌های صوفیانه‌ای داشته است؛ قطعاً این‌طور نیست که ما بتوانیم همه این کتاب را منکر باشیم یا این‌که مستقلاً همه آن را قابل قبول بدانیم.

سلمی قطعاً نمی‌توانسته از امام صادق(ع) به طور مستقیم روایتی را اخذ کند، زیرا او در اواخر قرن چهارم و اوایل قرن پنجم زندگی می‌کرده و گرایش‌های صوفیانه‌ای داشته است؛ قطعاً این‌طور نیست که ما بتوانیم همه این کتاب را منکر باشیم یا این‌که مستقلاً همه آن را قابل قبول بدانیم.

حجت‌الاسلام والمسلمین سیدمهدی حائری قزوینی، مدرس حوزه و پژوهشگر علوم قرآنی، در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران(ایکنا)، به بیان برخی از ویژگی‌های تفسیری امام صادق(ع) پرداخت و اظهار کرد: امام صادق(ع) در تفسیر قرآن، گاهی به بحث از احکام عقلی می‌پرداختند و گاهی مطالب را به طور مستقیم از وحی اخذ و برای مردم بیان می‌کردند.

وی افزود: وقتی از امام صادق(ع) از منشأ و منبع کلام ایشان پرسش می‌شود، ایشان می‌فرمایند که گفتار من از ناحیه پدر و اجداد تا پیامبر اکرم(ص) و از خداوند متعال است، اما این تفسیر عرفانی‌ای که در سال‌های اخیر منتشر شده و منسوب به امام صادق(ع) است، اصل این کتاب تألیف ابوعبدالرحمن سلمی متوفای سال 412 ه.ق است که با عنوان «حقایق التفسیر» از امام صادق(ع) روایت شده است.

کتاب الله علی اربعة اشياء، علی العبارة و الاشارة و اللطائف و الحقايق فالعبارة للعوام و الاشارة للخواص و اللطائف للاولياء و الحقايق للانبیاء؛ کتاب خداوند بر چهار امر استوار است؛ عبارت، اشارت، لطایف و حقایق. عبارت‌های آن برای عموم مردم است و اشارات آن برای افراد خاص است و لطایف قرآن برای دوستان و اولیاست و حقایق قرآن برای پیامبران است.

این مدرس حوزه با بیان این‌که سلمی قطعاً نمی‌توانسته از امام صادق(ع) به طور مستقیم روایتی را اخذ کند، ادامه داد: سلمی در اواخر قرن چهارم و اوایل قرن پنجم زندگی می‌کرده و گرایش‌های صوفیانه‌ای داشته است و این کتاب قطعاً این‌طور نیست که ما بتوانیم همه آن را منکر باشیم یا این‌که مستقلاً همه آن را قابل قبول بدانیم.

وی خاطرنشان کرد: دلیل این‌که نمی‌توانیم کل کتاب را رد یا قبول کنیم، این است که قسمت‌هایی از این روایات در کتاب‌های معتبر شیعه قبل یا بعد از ایشان نقل شده است و منابعی که از بزرگان ما در دست است، قسمتی از احادیث کتاب سلمی را نقل کرده‌اند که از جمله آنها می‌توان به يك روایت اشاره کرد که در آغاز کتاب «حقایق التفسیر» آمده است.

حائری قزوینی ادامه داد: روایت این‌طور است که «کتاب الله علی اربعة اشياء، علی العبارة و الاشارة و اللطائف و الحقايق فالعبارة للعوام و الاشارة للخواص و اللطائف للاولياء و الحقايق للانبیاء؛ کتاب خداوند بر چهار امر استوار است؛ عبارت، اشارت، لطایف و حقایق. عبارت‌های آن برای عموم مردم است و اشارات آن برای افراد خاص است و لطایف قرآن برای دوستان و اولیاست و حقایق قرآن برای پیامبران است».

وی افزود: مؤلف کتاب، روایت را به طور مسند از امام صادق(ع) نقل نکرده است و آن را به صورت حکایت نقل کرده است، اما این روایت را در کتاب بحارالانوار علامه مجلسی، جلد 92 مشاهده می‌کنیم که از کتاب «الدرة الباهرة» نقل شده است. بنابراین احادیث این کتاب که با سایر منابع هم‌خوانی داشته باشد و مطابقت داشته باشد، قابل قبول و قابل اخذ است و آنچه را که صرفاً جنبه عرفانی داشته باشد و با مبانی محکم اسلامی در تضاد باشد، نمی‌توان قبول کرد؛ مخصوصاً که سلسله سند این کتاب تا امام صادق(ع) ذکر نشده است.